

M. 13873: 1-17.
ACC. N:R. *fin*

Landskap: *Skåne* Upptecknat av: *Clara Andersson,*
Härad: *Ingelstad* Adress: *Kverrestads skola, Lunnarp*
Socken: *Kverrestad* Berättat av: *olika personer; se uppt.*
Uppteckningsår: *1955* Född år *härnads bekräft.* i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Kvinnor och kvinnligt. s. 1-17. Lu F 99.

Kraemar och Kravandrift

Av de 10 kraemar, vörskraemar och
våtkraemar, som funnits i Krustads
frisamling finns nu ingen kvar.

På N. Krustad nr. 1 låg Stevads
Kraen, eller Åga mäla, som de på folk-
språk kallats. Det var de största i frisam-
lingen och där fanns både våtkraen
och vörskraen. Våtkraema har man kun-
nat spåa så långt tillbaka som på 1700-
talet. Vörskraema byggdes på 1885 och
målbyggare Ötberg, Vasslunda. Han hade
den stora arbets på ackord för endast 500.-
kr. jämte kost. Det var arbetslösen, matui-
alt häft, sjöaren, Nils Olsson, yäth som
lärning hos Ötberg känd Nils Jönsson, även
han från Vasslunda, och han efterhållt Ötberg
när denne av arbetslösa drog sig tillbaka

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Luf 99

1

Östberg hade kvarnbyggen till sin huvudsakliga
syfte. Han förmanade alltid sina arbetare
om de nödningarna när de arbetade på
kvarnhällarna. Senare försiktighetsåtgärd
att lyftas dock inte, han en arbetare Anders
Rydberg, från Tomtevägs vid bygget på Åtholms
kvarnen. Och detta hade på sin första konung li-
vet. Han kallade, men i varje stund fick han
till i en fartspikad plank och kunde rädda
sig. Han utställning fick han en sin skaf, för
både utsläp. Vattenkvarnen låg i gamla
tiden lite längre norrut men blev sederme-
na flyttad. År 1873 lät K. K. Åtholms förbättra
kvarnen och sin stora arbete med förbättring
av kanalen utfördes. Arbetarna hade då endast
50 öre om dagen och kostar. Han och hans på
en tid med arbetet. Han och hans sin ställe där
och var mycket svårt att gräva sig igenom, och

nick sluta arbetet. Min blunda lyöed den då 75
år och dagen och då slut förde de uppslaget.
I dagarna i inget kost.

I äldre tid byggdes kranarna av ek, se-
nar av stekt furu. Se hade i allmänhet
"rattan", dock inte de äldsta. Kranar med
järnvingar har Johan Nierström inte sett. Men
avlar o. s. v. var skadda med järn. Det fanns
två last. På det mestade kom den färdiga pro-
dukten och kommer i säckar, på det andra
fanns kranar och maskiner och på det tredje
en stor korg där spannmännen lades och sedan
bäckarna med den hissats dit. I denna korg
var det mycket med "vellingar" som visade ut-
rymmet från 1 till 6 skäppor. Den för ställens
bruk. För 6 skäppor fick mjälaren lov att
ta "en mått" i tun. Mättet rymde cirka
1 kg, och det var klart. Inom bäckarna körd

brödvaru till kramen torades den hemmen i bak-
segmen. På den säs blev mjölet bättre i kvalitet
och kare sig också bättre. Sedan man kommit
hem till gårdar med mjölet packades det ofta
ned i en stor mjälbinge och sålde man kornet,
man trampade ibland till det. Kärnkärnen blev
bättre när det packades så. Av den betydelse
för kärnkärnen var också att mjölet blev
mjukt i "nå" d. v. s. när man var i neder.
Så har Johan Nilsson, som varit många år
i underskott af kornet, provat olika gång-
er. Blev det mjukt på annan tid på året gick
det ganska smalt "in" och andra gånger i det
men det behövs man inte packa med mjöl
mjukt i nå.

Mjöl värderna var en betydande lön och
ägarerna hann sålde mjölet på vägen, ofta
med svart färg, även gårdar numera fanns ofta

det målat.

På denna traktin var mjölnarna gjorda näst
allt sina kranar. Man var juh bort talas om
något dog av sanktbruk. I sin kranarna höjde
ofta för sin lantbruk. Återvad, strumpelvis,
var en ganska stor gård med 25-30 tunn.
Åker. Återvads kran var den största och mest
utvecklade och det var också den som först inför-
de nya maskiner och moderniteter. År 1885
innehavades en fin skiff som fick så gott
nytt ut av sig till många från andra för sanktbruk
körde dit och fick makt. År 1910 installerades kran.
Närman till kranrörelsen var helt nedlagd.

Först var vädrekranen och för något år till
~~höger sida~~ ^{man malar med vattenkranen.}
Det kändes sig juh ena till den huobdoo,
eftersom användan var maskinerna kollar ganska
mycket. För affär män i Trumstads by, lantbruk
läste, var också en tiotal till liabaka även kran.

hölse. Åttorad var de enda kvamen på som
hade nyåttorad åttorad. - Johan Nilsson
minns inte om någon särskild olycka inträffat
vid kvamen. Men en gång vid en stark storm
böjades kvamningarna skena iväg med en
hysterisk fart. De gick så fort att det såg ut
som en riktad av eld smurit runt med små-
arna, och gnistor drog ut därifrån. Det var
livsfarligt så de gick upp och stannade där.
Men det lyckades. - Åttorad var en gästfri
hos där kvorna oftast blev bjudna in
på förtäring. Många stora kalas rådes också
med ännu lopp, och i de stora kvamingslägen
dansade man då i de. De sammansamla-
des ungdomarna till dans i på en öppen
plats i trädgården. Man dansade på jordbana.
På natten också majstången med sammanslag
och de var fint klädd med blommor och grönt

ACC. N.R. M. 13873:7.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

och kulörta lyktor.

Johan Nilman har varit med oss på flera vandringar till en kram där de var med hästar. Det var på Barnhusen år 1888. Han hade plats på denna gård, som var stor. Han hade också eget mejeri där de var hästar och vandring. Kramen var för gårdens eget bruk.

Återod är en gammal slättgård. Gården med tillhörande värdshuset köptes år 1800 till av Johan Nilmans farfar som i sin tur övertog den till sin son Johan Nils Olsson omkring år 1860. Johan Nilman övertog den år 1906, och sålde den till sin son Tage år 1942.

Nords mälla, en kalländare, ligger Återod, ligger endast en 3 a 400 m. från Återod. Där de fanns ingen jord utan man lönade sig, på senare år en kramremsa. I slutet på 1800-talet inrederes den

doch av en mylmann skog boer var en driftig man
och jönte kvinnans hade stort begär. Han
hade en a två personer anställda i bageriet, och
hörs ända till Utsäde och Linnestaden och sålde
bröd. Han hade två hantlar som han höjde med.

Bländ var det vindstilla och då kom skog
till stovad för att få makt. Jotun skogen
berättas att skog vid en sådant tillfälle blev
bjorden in på kaffegått. Han drack kaffet
vid det stora stovbordet i stuan. Samtidigt med
skog var en omred m. Thulin från S. Krumstad
också i bjorden. Tvåstörre en hömt på stov-
bordet var en ljusare rind i flisen som såg ut
som en springa. De båda gubbarna, stora och
kraftiga björnar både två, stod och var som
kunde slå av hömt på bordet med knytt nä-
vna. Något teichygg fick inte användas.
Han drog till "fingerna sprang blod",

men hömt säe kvar, och sietu där en.

Å 1885 lät Skog uppföra en rektan på
mällem och denna ligger upp av sten. Vid
julkonsten år 1902 släppte kätten av denna kvar,
och blev stående på vägarna. Skogs efterträdare
bröd Nord, som innehade kvarnen, år 1900-
1933. Han hade inte bageri, och hans ekonomis-
ka ställning var inte lysande. Lärftu inresta-
ro kvarnen av en mjälman Broms till år
1939 då någlesu upphörde. Å 1940 revs kvar-
nen och förresten förlorade en skänkts lund.

Den lög vackert på en liten höjd int med
vägen mot G. Torpstad.

1 km. nordväst om denna kvarn lög
^{denne närmast från de andra värdshusarna}
Alafsdals malla. ~~Den~~ var en v.k. halländare
och ligger på 1880-talet. Ständarna till
Re var en sheppstimmer, starka och rejäla
den. De första år man ännu här

boarnränder för allmänheten. Men härskarnas var
så stora att de i längden inte höll sig, utan man
övergick till mer sundhet för husbehov.

I Lunnarp län "Jäms Kollars kvarn"
cirka 500 m. norr om Lunnarp län på n. 6
Lunnarp, där i nord landsvägen mot Ljungs-
torp. Frigörsen ägar var bl.a. Nils Götaanson,
Jäms Lennar. I den stora kvarnen hade ingen
jord, men visst ägare, Jäms Andersson, an-
vände ett litet småbruk en bit från kvarnen.

Vid jul stormen år 1902 började Viingarna
slätskip gå baklänges. Viingarna på alla
kvarnarna här i förvandlingen gick "känne" och "säte-
de" med sats. Jäms Andersson var inte buren
just då, och när Jäms Anders förskäts stanna mål-
lau, men det lyckades inte. Han sprang efter
folk. Någon man var dödades, men ingen
förskäts stanna målau. Vredt gick väder

och inte väntan bleckte av. Viegarna blev också
förstörda. Det tog lång tid att reparera kran-
nen

1 km. nordväst om sistnämnda kran låg
Nils Lrus mälla på nr. 12 i Lunnarp. Den
var stor och byggd av flis. Nils Lrusen var en
"duktig karl" som själv byggt kranen. Forman
på den var ovantlig och viegarna gick nästan an-
de nu mot marken. En sorglig olycka iinstef-
felse här en gång på 1890-talet. En liket barn
här dörande agarn Raul Nieman gick ut
här den igång varande kranen och blev ihjälslä-
ggen av viegarna. Denne mälla revs år 1892
och en mindre byggdes upp. Villen i sin tur
revs med inför början av 1900-talet. Både gamla
stort laubruk var förenat med kranen och man
malor i kranstråk här kranbelov.

Få° nr. 2: Rensar, utan invid lands-
vägen mot Torshälla lög och v. k. Finnevarmans-
mållan. Den bebyggdes i början av 1870-talet av
en "Hälsan Finnevarman". Det var och kvar var
längst stad kvar i förordningen, ända till år
1947. Vid Rensar målla var nämligen en ganska
stor anläggning, och en mindre lantbruk höst
ackra till. Rensar ägare hade Johan Persson
och bland fängelsevarde var nämnes Jöns Lennar
Rud Persson m.fl. När kvarnen bebyggdes sam-
lades byggnaderna, liksom man gjorde när till-
beds målla år 1885 uppfördes, till dess när
man lögte gävt till mestadels lätst, innan
kvarnarna inreddades. Det var "höglidligt" att der-
na på plankor, när man var van att dansa på
jordbana. När Hedrad Persson fick man "född en
landsvägen" inrymdes tog flera hem vid
Rensar kvarn. - Hälsan Finnevarman var en

Den Hemsöskans Kræn, Kränkans gård,
på godset till Smörestorp för dandling, i nr 14 kunnig.
var en husbehovskrän. Kränkans gård är stor.
Den Hemsöskan hade köpt en ^(Kransen) en Olsan i
Hansens köp för 200 kr. Det var en v. k. stäb-
la malla av äldre konstruktion. En annan som
då på den v. k. anläggningen följde med krä-
nen i "drängen". Denne kræn hade även en
annan uppgift att fylla den drög en v. k.
smäckverk för uppfodring av vatten till
gårdar.

På nr. 2 i S. Kränstads by låg en
vänderkræn mellan nuvarande Bengans gård
och lunds lundsmanus stuga, på den v. k. Joa-
äsen. Krämen låg både av vägen och mätte-
huset nor om den samma. Den på stenkärrmja-
fjällen kræn. På 1860-talet blev krämen flyt-
tad till Örsleunda och är tillhörig den v. k.

Onslemadg Östen Kraen. Lär mälare laget mer
i P. Krumsstad blev sedan en dansbana, jordbana,
där traktens ungdommar dansade.

Kycklamälla var en värdskraen en
äldre typ av s.k. skvalt kraen. Fick kramen
sitt namn från myndig lantbruk. Den låg i P. Kru-
mstad vid den s.k. Krumstads ån.

Bekräftande tecken bort från denna
munder förtä välskipet. Blev många bän-
or och gåna ha liksom detta beteckningssätt.
Blev tyckli det var bekräftande och därför tecken.
Blev det sedan, en och annan gång. Under denna
årer förvarn det dock.

Kjälmanen lade i - all makt och guld
guld social stämning. I en och förvarning för-
kom det att de inblandade en del och förvarningssyn-
dus. Blev många mjälman, som inblandade munda
lärare härtning, blev mer liksom det.

Njälarna, liksom hantverkarna blev ofläst
kyrkan på de stora kalaserna som hölls på lördag.

Njälarna, liksom mjölkerna som
de kallades, ansågs till finare än vanliga drängar.

Familjen Torland i Sjötorp berättar att han
år 1879 var, mjölkare i en förordning i när-
heten av Krumstad. Han hade 75 öre och doger
jämt kost och logi. Ofta malde man ^{även} på näs-
sa, började koka 7 på kvällen och hade på tis-
kl. 2 på näs. Han fick ju passa på när det blev
t. Till rådan näst näst vankas det ett mat
och brännvin. Till jula blev det en par nio-
dagar, men redan användes ju började arbetet
igen. Ögonen blev rätt ansträngda av "lysten".
Rögen var uppmärksam och rätt förfärlig ^{högt berättat}

Under träppan i den lilla jula var anställd en
kränkare och där bodde mjölkaren.

Rummet var oeldat och ofta var det så kallat att

träskenes frös fast i folket. Enn och rättor var
och att de sprang kors och tvärs över "fjär-
dynan" på nättarna.

Konrad Magnusson talar också om en grundantig
lagbestämmelse i samband med vätnkraven.
Under vissa tider skulle en dylikt krav stå
som "gräskrav". Detta innebär att ägaren till
en sådan krav var skyldig att f.o.m. 15^{maj} f.o.m.
15 juli lämna upp vätnat och ranns till
kraven. Den många kraven fanns nämligen
en ångslan om att denna tid behövde be-
vaktas. Denna förordning var ordan länge upp-
hörd att gälla.

Beträffande fisk i kravdammarna berättar
Johan Nilsson att det fanns gott om småfisk
i Ålvedsdammen. Men det var i stort sett
dugor till människafödä. Småpojkar spade
sig med fisk där. På majen, stäcksfäst

ACC. NR M. 13873:17.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

och brännri i Lennar höjdes en verk-
samt blev en som flöt ut i dammen
utspottade för spisevatten från fabriken,
och då dog fisken.

På en mil östnär reut Krustad
fanns Krustad ierätnat, 22 kronor som
Johan Nissen minns.

På en särskild sägna och skock
och kronor kända berättas i ett tve.

17